

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-ovo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 4.

V Ljubljani, 15. februarja 1882.

XXII. leto.

Dodatek (novela) k šolski postavi.

Razburjenost, ki je postala po časopisih zastran vladnega predloga „novela k šolski postavi s 14. maja 1869. l.“ se je počasi polegla. Pravega viharja drugej ni bilo, kakor po časnikarskem sveti, a časniki morajo skrbeti, da imajo vladi vedno kaj očitati; prebivalstvo sploh ni zoper ta dodatek, izvzemši Dunajski občinski svet, ki pa si prizadeva, da ga časopisi prehudo ne izdelujejo, tedaj rad pokaže, da ne stoji na vladnih nogah. *) Zapazili smo, da nekateri časopisi to novelo obdelujejo tako, da kažejo popolno, da ne poznajo omenjenega zakona, in kritikujejo to, kar je uže več kakor deset let postavno in veljavno. Vsi vemo, pri kakšnih razmerah je nastala šolska postava. „Pruski šolmaštri“, rekli so, „premagali so nas pri Sadovi“; a ljudje so pozabili, da so ravno zmagovalci pri Kraljevem Gradci prišli iz verskih šol, in tudi zdaj je kljubu kulturnemu boju šolska vzgoja na Pruskem bolj verska, kakor bi bilo ljubo našim kričačem zoper ta ministerski predlog. Tudi je znano, da nekateri gospodje, ki sedé v poslaniški in v gospodski zbornici na levi strani, prav radi svoje otroke pošiljajo v verske šole, raje kakor k modernim šolskim liberalcem. Kdo bode tedaj prostemu človeku v zeló štel, ako raje vidi, da so njegovi otroci versko vzrejeni, nego pa po nekaki plitvi nravi, ki je za vse dobra, samo značajnih ljudi ne vzgoja. Ako tedaj „novela“ poudarja versko nravno vzgojo, ubrani, da si učitelj in katehet ne nasprotujeta, sicer pa ostane §. 4., vsled katerega je duhovni učitelj zavezan podvreči se šolskemu redu. Liberalno srcé, kaj še želiš? —

Tudi, kar se tiče učnega črteža, ne gremo rakove poti. Tiste učenostne igrače, kakor so bile po nekaterih učilnicah, so bolj otroke bégale, kakor pa poučevale. Velik razloček je v tem, ako učitelj razlaga učencem navadne naravne prikazni in tako budí v njih veselje do daljnega izobraženja, kakor če jim razlaga stvari, katere daleč presegajo njih razum in delokrog prihodnje delavnosti.

Kar pa se tiče skrajšanja šolske oblasti, slabo to pristuje tistim, ki so zmérom zagovarjali srenjsko avtonomijo in osebno svobodo, ako zdaj zoper to, da naj se olajšave delé zastran 7. in 8. šolskega leta občinam na njih prošnje. Sicer pa o tem ne bodo imele govoriti le občine, marveč tudi šolske oblasti.

Mogoče, da „novela“ ni še kaj popolnega, in da se dá v tem in onem oziru kaj zoper njo govoriti, a o načelu se ne dá zoper njo nič ugovarjati. Naj tedaj državni zbor objektivno stvar poudarja, kar najde morda naopačnega, naj popravi; zbori in vlada naj drug drugega podpirajo, in tako bode dobro na vse strani; šola bode potem gotovo boljša.

*) Tudi odbor Graškega učiteljskega društva je odposlal peticijo zoper to novelo. Čuda, da se tù tudi bolj ne gáne naše Kranjsko s svojo uljudno glasilko! —

Vzgojevalne šole neogibljava potreba zdanjega časa.

Principiis obsta sero medicina paratur.

Kaj so vzgojevalne šole? Učni zavodi, kateri so si na svoj prapor zapisali v *ersko* n *ravno* odgojo otrok, ki delujejo pri šolske mladini neprenehoma na oplemeničenje srca in na vtrjenje volje v dobrem, ter smatrajo za pravi smoter ljudske prosvete vzgojo vsega národa v spolnovanji domačih čednosti in zburjanji n *ravnega* značaja, imenujejo se vzgojevalne šole; one morajo postati tudi vzor (ideal) prihodnje ljudske šole. — Je-li so v resnici potrebni današnjemu času taki zavodi in kako jih osnovati, da se z oplemeničenjem srcá ne zanemarija znanstveni napredek pri šolske mladini?

Osnovanje vzgojevalnih šol je zlasti dandanes zeló potrebna reč. Vsaka šola ima veliko večjo veljavo, ako ne izobražuje samo jednostransko uma in pameti, marveč vsega človeka. Že važna naloga, ki jo ima šola izpolnovati, kakor tudi žalostne družbinske razmere in osobito zeló slabi vzgledi zdanjega časa, ki vplivajo na odgojo mladine, zahtevajo z neogibljava in zapovedljivo silo, da se morajo vse šole preustrojiti v odgojevalne šole. Da je ta zahteva čisto opravičena, živo pričajo tudi divji izrastki današnje dobe.

Ako pogledamo nekoliko v statistiko našega časa, v katerej najdemo zapisane zmote in pregrehe raznih stanov, moramo hoté ali nehoté priznavati, da se božje in človeške zapovedi in ukazi ne samo ne izpolnujejo, ampak zaničujejo in zasramujejo. Mnogovrstni umori, razne tatvine in roparije, krive prisege, razuzdanost, požrečnost in pijanost, splošno izopačevanje živeža in druge ostudne prevarljivosti pri trgovinstvu in obrtniji, so nam živi dokazi, da n *ravno* življenje danes skoraj čisto nič ne veljá in da odkritosrčnost, dobrosrčnost, priproste lepe šege in domoljubne razmere pri zdanjem rodu čedalje bolj ginejo. Nepoštenost, nezvestoba, nezanesljivost, pregrehe, ki jih nahajamo med posli obojega spola, podkopovalni in razdejavni nameri pogubljivega socializma, kažejo nam tudi nizke stanove v zeló slabem moralnem stanji. Pa tudi naša šolska mladina ni taka, kakor se jo nekateri domišljujejo, ki šolo le od zunaj vidijo, ter si jo le v vzoru mislijo, kakoršna bi morala biti, v resnici pa vender le ni. Iz vseh krajev naše daljne in ožje domovine slišijo se pritožbe o bolj in bolj množéči se razuzdanosti, o nepokorščini, upornosti in trdoglavnosti šolske mladine; ljubezen in udanost do staršev in učenikov ste dve že čisto redki čednosti naših otrok. — Kako more li šola tem hudim oviram n *ravnega* življenja pri šolske mladini protiviti, da ne dospejo do vrhunca, ker bi bilo potem prepozno zdravila iskati zoper bolezni, katere bi se ne mogle več ozdraviti. Zoper te pregrehe ni drugzega zdravila, kakor to, da se že iz src malih otrok izkoreninijo divji izrastki, kateri potem zadušé naj lepše mladike n *ravnih* čednosti; to se pa more le zgoditi z *ersko* n *ravno* vzgojo. Ako je torej ustanovitev vzgojevalne šole očivita potreba današnjega časa, nastane drugo vprašanje: kako osnovati naše šole, da bodo v istini ob enem vzgojevalnice in učilnice?

V tacih šolah se mora ves pouk tako urediti, da vstreza v vsem odgojevalnim zahtevam. Kaki pouk pa je vzgojevalen? Ako se mlad vojak pripravlja v vojaški šoli za izpit častnika, ali pa trgovinski mladenič v trgovinski šoli za trgovinsko skušnjo, se niti pri prvem, niti pri drugem ne vpraša po družem kakor po tem, jeli dotični človek naučil se, kar se zahteva od njega pri izpitu; tak pouk je nevzgojevalen. V takih šolah, v katerih se pripravljajo učenci le za posebne stroke — ter se le enostransko izobražujejo, se ne poučuje vzgojevalno. Ako se pa pri pouku gleda na splošno omiko, na vzgojo uma in volje in na oplemeničenje srca na *ersko* n *ravnej* podlogi, pravimo, da se taki otroci vzgojevalno poučujejo.

Naj višja naloga vzgoje je ta, da vzgojnik svojega rejenca napeljuje k pravosti, to je k vednemu hrepenenju po čednostih; ker je pa pravost bitstveno v volji, rečemo lahko tudi, da se volji posamezne osebe neizbrisljivo znamenje vtisne, da ostane v vseh slučajih jednaka, in da se potruži vsikdar dobro in pravo samostojno in dejansko izpolnovati. Taka volja ima pravni značaj; vzgoja takega značaja v otroku je naj višja naloga vzgojnikova, ker pripelje človeka na naj vzvišeno stopnjo omike in oplemeničenja, ter obsega vsestransko človeško izobraženje. Na voljo rejenca more vzgojnik na dva načina vplivati: neposrednje, recimo s pohvalo, z grajanjem, s kaznijo, s svarjenjem in z opominovanjem, z lepim vzgledom i. t. d. in posrednje, ako vse mišljenje rejenca napeljuje na to, da se razodeva v njem pri vsakej priložnosti tudi dejansko pravna volja; to more pa le na ta način doseči, ako vzgojevalno poučuje. On mora namreč učno stvarino in učni načrt po vzgojevalnem pouku tako urediti, da vpleta pravne nauke med učno stvarino. Ker pa gole misli, suhe besede in pojmovni (abstraktni) nauki o pravem življenju otroka ne morejo zanimivati, se mu mora pravni nauk na stvarni (konkretni) podlogi predstavljati, to je v podobi zgodovinskih slik, katere najdemo v svetem pismu, ali pa v posvetnej zgodovini. Za to porabi vzgojnik naj boljše basni, pravljice, pripovedke, povesti iz svetega pisma in zgodovine; one urijo razum, ker budé in razvijajo izkustveno (empirično), razmišljeno (spekulativno) in lepoznanstveno (estetično) zmožnost otročjo, ter morejo ob enem blažiti tudi srce, ker kažejo vzgojniku natančno pot, kako naj se goji v otroku versko pravno čutstvo, ki ima v srcu svoj sedež. Ta pouk se mora pa že začeti prve dni, ko pride otrok prvič v šolo; iz njega se otrok uči ljubezni in hvaležnosti do ljudi, pokorščine do staršev in učencov, zločnosti s svojimi součenci, resnicoljubnosti in poštenosti in vse pravne zapovedi spoznavati, z jedno besedo: s takimi nauki se vcepi v mlada otroška srca ljubezen do Boga in do bližnjega. Da se ne bode pa versko pravna stran v otroku na račun drugih duševnih zmožnosti izobraževala, se mora pouk tudi v drugih učnih stvarinah in predmetih s prvimi združiti in združiti v jedno ustrojno (organično) celoto, kar imenujemo sosredbo (koncentracijo) uka, toda ne v cepidlačnem (pedantičnem), ampak v pravem pomenu besede; da ne zmeče namreč učitelj pri pouku vse vprek, kar se zgodi, ako v jedni uri vse vednosti trpinči, od sto različnih reči govori, da n. pr. začne pri šolski mizi in pri slonu neha. Pri poučevanju mora vsak predmet svojo samostalnost obdržati tako, da, ako se n. pr. pri računstvu golobje in kure seštevajo, se ne poučuje že prirodoslovje.

Konečno je pri vsej vzgoji vse le pri osebnih lastnostih in zmožnostih vzgojnikovih in pri v vzgledu, katere sam daje svojim rejencem, po prigovoru „qualis rex, talis grex“, kakoršen pastir, taka čreda.

Ljudskim vzgojnikom je torej sveta naloga izobraževati národ na versko pravnej podlogi. Po izreku: „poskusite vse, in kar je dobrega obdržite“, vzgojnik mora dobro preudariti in pomisliti, predno udobri kaki vzgojilni nasvèt in predno poprime se v vzgoji kakega pravila; on mora sam različne pregreške in zmote v vzgoji natančno opazovati, taiste brez skrbi očitno odkriti, njih vzroke pojasniti, ter prava sredstva nasvetovati, s katerimi bi se jim dalo v okom priti.

Vzgojniki! dobro si zapomnimo, da se pri vzgoji mladine ne dá in ne sme izkušati (eksperimentirati), ker je od dobre ali slabe izreje odvisna časna in večna sreča ali pa nesreča ne samo jedne same osebe, ampak vsega roda.

Anton Derganec.

Laž v šoli.

Ni je stvari, da bi človeku poučevanje tako grenila, kakor občevanje z ljudmi, katerim ni verjeti na besedo. Takemu se vsak rad umika, nihče noče kaj z njim občeovati,

nihče ni rad v njegovi družbi. — Od kod pride, da so ljudje taki? Menda jih največ laže iz navade. „Česar se mlad nauči, to star zna“, pravi pregovor, ki je tukaj na pravem mestu. Vsaj nas skušnjava uči, da so ljudje, ki resnice ne spoštujejo, lagali uže v svojih mladih letih. „Laž pri odraščeni kaže, da ne spoštujejo svojega bližnjega, dovede do neporazumljavanja in zdražeb, tudi večkrat mnogo škode napravi; dalje je sramota lažnjivcu samemu, ki onečasti svoje poštenje in lahko miselno zapravi dobro imé, ker si ne prizadeva biti resničen, a pri otroku se pa včasih pokaže ta naopaka v vsi svoji ostudnosti uže prva šolska leta; njegov značaj je pokvarjen, a vender bi človek mislil, da je čut resnice otroku prirojen.

Učitelj, kateremu je naloga, da odvrtačuje spridenost značaja, skrbel bode po svojem poklicu, da zatara uže začetek spridenosti, kadar se v šoli prikaže.

Poskušajmo pokazati, kako bi se dala ta zadača rešiti:

- I. Kako se prikaže laž v šoli?
- II. Iz česa ta izvira?
- III. Kaj ima storiti učitelj, da iztrebi laž, in kako jo odvrtačuje?

I. Kako se prikaže laž v šoli?

To je pač zeló različno. Tù je deček, ki se igra pod klopjo, ki je k sosedu kaj pogledal i. dr. Součenec ga zatoži, obdolženi tají, druge kliče na pričo; pa se uže nahaja dober prijatelj, ki ga izgovorí. Recimo, da je v šoli kaj poškodovanega, šipa pri oknu raztrupljena, klopí pomazane i. dr. Učitelj vpraša, kdo da je to naredil — ni ga odgovora; nekdo je gotovo bil zraven. Večkrat je stvar znana, a vsi tajé. Učitelju se dozdeva, kdo bi bil storil, in z očí meri krivca; ta pa mirno sedí, rudečica ga ne oblije, očí ne povesi, marveč učitelju gleda v očí, kakor nedolžen. Gorjé, ako se tako godí v šoli!

Nek drug otrok ni naredil domače naloge. Izgovarja se: „Nisem vedel“ ali: „Pozabil sem“. Kolikrat je to laž, za take izgovore se skriva lenoba in svojeglavnost.

Drugikrat pa zmanjka učencu knjige, peresa ali kaj tacega; učitelju se zatoži, a on sam ne vé, pri čem da je, ali je učenec sam to založil, ali mu je kdo stvar skril, ali je res kaj tatvine vmes. Zdaj se pa oglasi drug učenec, pa pripoveduje: Temu ali unemu je uže tudi tega zmanjkalo, ta ali uni je to naredil. Stvar postane silo kočljiva. Tù gre za veljavo učiteljevo, pa za dobro imé šole. Ali ni ga sledu, vse tají, kar se le dá. Ali je pa nemara tisti, ki je založil, sam tat? Vse mogoče; prigodí se pa tudi, da je stvar le založena, ali pa jo je otrok iz pozabljivosti sam v žep vtaknil. Pomagal sem si večkrat tako, da sem pridržal tri ali štiri klopí v šoli dotlej, da so založeno ali ukradeno stvar dobili; včasih sem pa uže tudi zločincu in trdovratnemu lažniku ukradeno stvar iz čevljev stresel; najsitneje je pa, ako se tudi hiša v to začne mešati.

Laž v šoli je pa večkrat še bolj pretkana, tedaj tudi ostudnejša. Vpričo učitelja je nekateri otrok tako ljubeznjiv in prijazen, vse storí, kar mu le vidi v očeh, da, še celó jezí se nad svojimi součenci, ki nagajajo učitelju ter ga žalijo. Tudi ko ga učitelj sliši, druge svarí in opominja. Ali ne bo učitelj ljubil tacega učenca? Skoraj bi verjeli. — Ali, ni vse zlato, kar se sveti. Rado se primeri, da je tak učenec le zvit in grd hinavec; to pa je še slabše, kakor bi bil očiten nerodnež, kajti odkritosrčen hudobnež se dá ložeje poboljšati, kakor prikrit lažnjivec; kača, ki lazi med cveticami, je bolj nevarna, kakor predrzna zver, ki nam od daleč grozí.

II. Iz česa izvira laž?

Ako zdravnik hoče poznati in ozdraviti bolezen, poprašuje, od kod izhaja? Tako dela tudi učitelj, kadar hoče laž iztrebiti iz šole, ter pozveduje, zakaj laže otrok. Vprašajmo le: zakaj je tajil otrok, da ni šepetal, da ni gledal k součencu? zakaj se otrok ni

oglasil takrat, ko je učitelj prašal? kdo je klopi pomazal? zakaj se je izgovarjal leni otrok, da je pozabil nalogo narediti? Brez dvombe, iz strahu pred kaznijo? Vsega tukaj nemoremo otroku v pregreho šteti, ker vsakdo želi kazni uiti, saj tudi žival beži pred kaznijo. Ali je pa tudi učenec, ki je hotel součencu pomagati iz kazni, lagal iz strahu pred kaznijo? Nikakor; ni mu treba bilo bati se je. Lagal je, da je pomagal svojemu prijatelju, nemara da je kaj tacega domá večkrat slišal ali videl. Tukaj pa otrok posnema le to, kar je domá videl; sicer moramo reči, da je nesrečna hiša, kjer se kaj tacega zgodi, ali zgodi se vendar marsikje; slabi vzgledi staršev otroke spridijo. Ali bode otrok drugače ravnal, ako vidi, da je njegov oče krivdo na drugega zvrnil, a sam pa kazni odšel. Prigodi se pa tudi, da otrok kaj škode naredí, poškodovani terjá odškodnine; otrok pribeží k materi, ter obstane svojo nesrečo. Kaj pa storí mati? Bojí se, škodo povrniti, tedaj pa poučí otroka, kako naj krivico zvrne na druge.

Spredaj smo tudi videli, lažnjivca — hinavca, ki se zna potajiti in se kazati lepega. Od kod pa to izhaja? zakaj se otrok učitelju pokaže drugačnega, kakeršen je? — To pa je samoljubje, samopridnost, ki se hoče svetiti, ki se hoče ponašati. Otrok želi učitelju prikupiti se, hoče za dobrega veljati; a ne prizadeva se, da bi res bil tak. Poslušen je, da bi ga starši in učitelji hvalili, da bi dobil dobro spričalo. Koliko pa je vredna taka pokorščina? — To bi bili nekateri viri laží, drugi pa bi bili, da ob kratkem rečemo: osupnjenost, prenagljenje, naopačen ozir na součence, slabo vojeno čustvo častiljubja, nevošljivost, sovrašтво in hudobija. (Konec prihodnjic.)

Številjenje v nižjem razredu.

(Piše V. Burnik.)

Dandanes, ko se mnogo radovednih ljudi iz vseh stanov sili k oknom ljudskega šolstva, kjer opazujejo pozornim očesom vsak korak učiteljev, da potem morejo v družbah govoriti in pretresovati šolstvo, ima učitelj dostikrat neprijetno priliko, da sliši čudne nazore takih nepoklicanih o ljudske šoli. Osobito takrat, kadar se vrše debate o nižjih razredih ljudske šole, zadenemo čestokrat ob jako nejasne pojme. Da, celó v omikanih krogih šteje ljudska šola še pičlo število onih prijateljev, kateri vedó čislati njeno visoko vrednost in tudi prav umejo imenitno nalogo učiteljevo v nižjih razredih. V obče so med šolskimi deležniki tudi taki, kateri mislijo, da je za prvo šolsko leto tudi najnesposobnejši učitelj dober, češ, „abc“ bode že učil. Žalostno, a resnično! Čuditi se temu ne moremo, a potolažimo si razžaljeno čustvo ter mislimo si: ti ljudje bi drugače govorili, ako bi popolnoma poznali svetišče ljudske šole. Nikakor ne zadostuje, da se otrokom prvega šolskega leta odkaže učiteljska moč, kakoršna si bodi; prvo šolsko leto zahteva učitelja, kateri po mnogoletni skušaji natančno pozná otroške duševne zmožnosti in zaradi tega tudi vé otrokom take hrane, katera jim bode izvestno hasnila, kateri zna najtehtnijših sredstev, da z njimi po najkrajši poti doseže svoj namen in v otroškem umu postavi vednostim trdno, nerazrušljivo podlogo. Ne more se nikakor reči, da so dostikrat zakrivili učitelji prvih šolskih let, ako je moral marsikateri učenec v poznejših šolskih letih zaostati, akoravno se ni moglo reči, da bi ne imel dobre glave. Vso svojo pozornost mora učitelj obračati pri začetnikih na duševne zmožnosti; naklada se mu važno delo, da vzbuja še spéča duševna dejanja, nad vzbujenimi strogo čuva in skrbi, da se s priležno hrano krepé in v razvitku ne oslabé. Med dušnimi zmožnostmi je vsakako na prvem mestu razum. Čast današnje ljudske šoli, katera odločno učitelju zapoveduje: „Glej povsod le na razum!“ Oni tehtni in imenitni predmet ljudske šole pa, kateri edini stavi svojo podlogo na razum,

je številjenje ali računanje. Zato treba za ta važni predmet večšega, dejanskega učitelja z neupogljivo voljo, kateri z vso strogostjo gleda na to, da postane vsa učna tvarina tega predmeta nepremakljiva last učencevega duha. Tù nam je dana prilika prepričati se o duševnih zmožnostih učencevih, iz katerih po večjem že lahko sklepamo, bode li učenec bistroumen, ali ne. Ker ta predmet imperativno zahteva natanke pozornosti učenceve, kateri ga prisili, da izključi vsako brezmiselnost in ne pripušča niti najmanjše dvomljivosti, razvidna je njegova iminitna vrednost v pričetku šolskih let in v vsem človeškem življenji. In ako smo otroke navadili, da v vsakej priliki iščejo pomoči le v razumu, obogateli smo jih z neprecenljivim darom, za kateri nam bodo takrat, ko bodo v svojem življenji njegovo polno ceno spoznavali, izvestno jako hvaležni.

Pregovoru, kateri pravi: „Vsak začetek je težak“, moralo bi se pristaviti: a posebno težek pri številjenji. Koliko truda in muke ima učitelj in vender ne sme obnemagati! Premagati se morajo vse težave, podloga se mora vložiti, ako se nam stavijo še tako velike ovire nasproti. Ko smo pa premagali prve težave, ko so postali prvi pojmi otrokom jasni, storili smo že jako veliko. Pozneje ta uk ne prizadeva toliko truda. Ako otroci dobro razumejo prvo in drugo računico, jim je številjenje v višjih razredih igrača; kajti naloge se na isti način rešujejo, samo števila so večja. Zaradi tega tudi nij umestno, ako se v učilnah s poludnevним poučevanjem térja, da se mora prva računica že v prvem šolskem letu prebaviti. Tako n. pr. Würtemberški učni načrt obsega v prvem šolskem letu samo število 10. Nij zadosti, da učenci znajo gladko prištevati, odštevati, množiti, razštevati in deliti, — to je seveda le teorija — ampak treba jim je pri uporabnih nalogah takoj vedeti, kako, po katerem poti se to pa to izštevili. Kolikokrat dobimo učence že v poznejših letih, ki pri reševanju kake naloge nikakor ne vedó, ali bi seštevali, ali odjemali i. t. d. Zato se mora pri reševanju uporabnih nalog že v začetku strogo na to gledati, da učenci po pripravnem potu številijo. Sploh se sè samim rezultatom, pri katerem so se vse premise izpuštile, nikdar zadovoljiti ne smemo. Vsaka računaska naloga, naj se popred naznači in še le potem izdela. Recimo: Pisanka stane 2 kr., koliko stane 6 pisank? Rešitev: 6 pisank je 6krat toliko, kakor ena pisanka; zato tudi 6 pisank stane 6krat 2 kr., t. j. 12 kr. Otrok se mora naučiti glasno, uporabno misliti; po najkrajšem potu mora dospeti do pravega proizvoda. Površnost v tem oziru imela bi v letih, ko se začénja računati z večjimi števili, jako slabe nasledke, kajti učenci ne bodo vedeli, kateri način številjenja bi pri izdelovanji praktičnih nalog uporabovali.

Se ima v številjenji sè začetniki pričeti takoj prve šolske dni? V učilnicah, kjer učitelj ob enem dva oddelka poučuje, nikakor ne; kajti otroci bi se v tistem času, ko se učitelj bavi z drugim oddelkom, le dolgočasili in ga v pouku s šepetanjem ovirali, ker se še sami z delom kratkočasiti ne umejo. Zato naj se prve dni ne številijo; otroci naj se vadijo v pisanji, da se morejo potem učenci baviti z delom sami, ko ima učitelj opravke z višjim oddelkom. Med tem časom pa ima učitelj priliko, da pozná razum učencev v številjenji; iz tega potem zvé, na katere ima pri tem predmetu največ pozornosti obračati. Poskuša naj učence v štenji. Kmalu se bode prepričal, kako daleč je pri posameznih otrocih razum razvit in koliko je vplivala nanje uže domača vzgoja. Tù zapazimo mnogo zanimivega. Nekateri otroci nimajo niti pojma v številu 2, drugi znajo že šteti do 10, a nekateri tudi više in posamezni tudi do 100. Redki so, kateri znajo šteti nazaj, a še redkeji oni, kateri znajo izpuščati pri štenji naprej in nazaj po eno število. Da bi kdo znal izpuščati po dve števili, nijsem našel pri prvencih do zdaj nobenega na deželi. Kar se tiče predstavljanja števil, v tem so revčki sploh vsi. Kakor že omenjeno, nekateri pojmiyo komaj številko 2, manje najdemo onih, katerim so pojmi jasni o številih 3 in 4. Pet si že v prvem hipu pojmiti ne morejo, kaj tù je treba že znati o razstavljanji števil.

Ako jim pokažemo na stroji n. pr. osem kroglic, povedali bodo, koliko jih je, a sevéda do tega števila dospè se le s prištevanjem po eno. Naopačno pa bilo bi misliti, da iz tacih otrok, katerim je um pri vstopu v šolo še tako malo razvit, ne bode nikdar kaj prida. Koliko je tacih otrok, katerim prvo leto številjenje nikakor ne grè v glavo. A čudo, necega dne pa se prepričamo na svoje veselje, da se jim je um hipoma odprl, in lahko vse razumevajo.

Ko so se navadli otroci že „i in u“ napisovati, ko so dobili že pri názornem nauku pri opazovanji reči vsaj nekoliko jasnih pojem o številih 2, 3, 4, začénja se ustno številiti sè številom 2. Pričnè se s prištevanjem, odštevanjem in razstavljanjem števil in nadaljuje s tem do števila 5. Prav potrebno je bilo, da so se stare računice predrugačile in v novih izpustilo že v začetku množenje, razštevanje in deljenje. Kdor se je ravnal popred strogo po starej računici, bil je istinito pravi mučitelj; dosegel je vspeha le malo in pri nekaterih otrocih celó nič. Prištevanje je otrokom kaj lahko umljivo, kajti to je najnaravnejše, najprimitivnejše, največkrat v rabi in tudi otroškemu razumu najbližje. Več težav napravlja jim odštevanje in razstavljanje števil. Pri odštevanji naj se pri začetnikih ne rabi izraz „manj“, ampak „stran“, ker jim je veliko bolje umljiv, priležnejši in določeneje zaznamuje odštevanje, nego prvi, kateri je preveč znanstven. V drugem šolskem letu pa naj se pričnè uporabljati „manj“. Pri teh dveh načinih številjenja ne zadenemo na posebne ovire. Težavnejše otroci razumevajo razstavljanje števil; to jim je namreč novost, ker se v tem nijso v predšolskih letih nikdar vadili. No, pa tudi tega se kmalu privadijo, ako učitelj ne pustí nobene prilike, prirediti pouk tako, da bode kolikor mogoče názoren. Sploh pa moramo imeti posebno pri tem predmetu vedno pred očmi pedagogično načelo: od znanega do neznanega, od posebnega do splošnega. Po vsakem splošnem računu sledé naj takoj tudi uporabe. Z názornostjo in učnimi pripomočki naj učitelj ne štedí. Zato naj ne pustí, da bi se kroglice na številnem stroji preveč zaprašile. Tudi svoj številni stroj, namreč prste, naj otroci pridno uporabljajo. Vsako število se mora učencu v različnih sestavah in v različni legi kroglic prav mnogokrat predstavljati; le na ta način dospè se do popolnoma jasnih pojmov. Preveč vzgledov z iménimi števili tudi ne kaže rabiti; ozirati se mora posebno na to, da si otroci prisvojé spretnost v računanji sè splošnimi števili. Konec računске ure, ko je duh otroški uže nekoliko utrujen, priporoča se vzlasti tako številjenje, da otroke v pozornosti ohranimo. (Konec prih.)

Názorni nauk v ljudskeji šoli.

(Piše **Ivan Tomšić.**)

(Dalje.)

1. Človeško telo po vnanjeji podobi.

Usta — kakšna so in čimu so?

Zdaj, ko se pogovarjamo drug z drugim, potrebujemo najbolj ust.

Vnanji deli naših ust ste ustni. Vsak človek ima dve ustni; jedna je nad usi, druga pod usi. Prvo imenujemo gorenjo ustno, drugo spodnjo ustno. Ustni ste rudeči — đadé se stisniti — mehki ste.

1) Usta imajo rudeči in mehki ustni. (Otroci izgovoré.) Ustni ste vnanja dela človeških ust. Kdo mi zná povédati kak notranji del naših ust? — Dobro si povedal. V ustih so zobjé. Zobjé so beli in trdi. Recimo: 2) V ustih so beli, trdi zobjé. (Otroci izgovoré.)

Pod gorénjo vrsto zôb je jezik. Jezik je rudeč in mehák ter ga lahko premikamo na vse strani — premakljiv (pregibljiv) je. Recimo: 3) V ustih je rudeč, mehek in gibljiv jezik. (Otroci ponové 1 — 3.)

Ako bi jaz ne imel ust, ne bi vas mogel ničesar vprašati, in tudi vi bi mi ne mogli brez ust odgovarjati. Recimo: 1) Z usti govorimo.

Zjutraj, kadar v šolo pridemo, zapojemo, predno se učiti začnemo. Tudi pri petji nam je treba ust. Zatorej bodemo rekli: 2) Z usti pojemo.

Kadar smo trudni, z usti zdehamo. Rekli bodemo: 3) Z usti zdehamo.

Kadar dihamo (sôpemo), potrebujemo najbolj nosa; a tudi z usti dihamo zrak v sé. Zatorej bodemo rekli: 4) Z usti dihamo (sôpemo).

Da moremo živeti, treba nam je jesti; a jedí nosimo v usta. Rekli bodemo: 5) Z usti jémo.

Kadar govorimo, pojémo, zdéhamo ali pa jémo, vselej odpíramo usta. Usta torej lahko odpíramo in zapíramo. Recite: 6) Usta odpiramo in zapiramo. (Otroci ponové 1 — 6.)

Ob stranéh nôsa in ust ste:

Lici — kakšni ste in čimu ste?

Vsak človek ima dve lici. Lukec tukaj ima rudeči lici, a Pavlek ji nima. Pavlekovi lici ste bleđi; to je zató, ker je bil Pavlek bolan. 1) Lici ste rudeči ali bléđi. (Otroci izgovoré.)

Navadno imajo bolni otroci bleđi, a zdravi otroci rudeči lici.

Poglejte tukaj našega Jožka, kako lepi, okrogli lici ima. Tinče nima také okroglih lic; njegoví lici ste upadeni (suhi). 2) Lici ste okrogli ali upadeni (suhi). (Otroci ponové 1 — 2.)

Bolni ljudjé imajo navadno upadeni (suhi) lici.

Možjé imajo zadej za lici majhene, kodrave lasé. To je brada (podušesna brada). Recite: 3) Možjé imajo za lici brado (podušesno brado). (Otroci ponové 1 — 3.)

Kakor ste slišali, z usti lahko gibamo. Ali tudi z lici lahko gibamo? Poskusi ti, Andrejče! Zápri (stisni) ustni, in vzemi polna usta zraka v sé! Takó je prav! Le pogledjte, zdaj ima Andrejček lici napihneni. Recimo: 4) Lici lahko napihnemo.

Podbradek — kakšen je in čimu je?

1) Podbradek je navzdol nekoliko bolj ostrega konca.

Možjé imajo na podbradku lasé; tudi te lasé imenujemo brado. Nekateri možjé imajo rumenkasto (plavenkasto), drugi črno in nekateri tudi rudečkasto brado. Rekli bodemo: 2) Možjé imajo na podbradku brado.

Na obrazu imamo tudi — **senci**.

Pokažite mi senci! Senci ste nekoliko vtisjeni. Ako vas kdo na čelo udari, ne zabolí vas tako hudó, kakor takrat, če bi vas kdo na senci udaril. Večkrat uže majhen udarec na senci človeka umorí. Senci ste zeló občutljivi. Recite: 1) Senci ste stisnjeni; 2) Senci ste občutljivi.

K glavi prištevamo, kakor ste uže slišali, razven sprednjega dela glave ali obličja, tudi še

Záglavje in téme.

Záglavje in téme so tudi deli naše glave. Francè, pokaži mi, kje imaš záglavje, kje téme? Kaj vidiš na záglavji, kaj na témenu? Res je! Záglavje in téme je z lasmi pokrito. Recite: 1) Na záglavji in témenu imamo lasé. (Otroci izgovoré.)

Nekateri ljudjé imajo rumenkaste lasé, nekateri imajo rujave (kostanjeve), nekateri črne, in drugi zopet rudeče. Otroci in ostaréli ljudjé imajo navadno beličaste lasé. A predno se pri starih ljudéh lasjé obélijo, postajajo poprej sivi, t. j. lasjé poprej osivé in naposled postanejo popolnem beli. Starim ljudém — a tudi nekaterim mlajšim, ki so kako hudo, nevarno bolezen prestali — izpádajo lasjé. Na témenu lasjé najpred izpádejo. Tam, kjer so lasjé izpadli, glava je gola. Ako so skoraj vsi lasjé izpadli, potem je malo ne vsa glava gola. Golo glavo imenujemo plešo; človeka z golo glavo imenujemo plešastega človeka (plešeca).

Stari ljudjé (starčki), ki imajo plešo na glavi, ali pa, če imajo malo ne vso glavo golo, pokrivajo si glavo z majheno, črno kapico. Zakaj? Zato, da jih v glavo ne zébe. — Lasjé nam glavo grejejo.

Lasjé rastó ter postajajo vedno daljši; kadar so lasjé jako dolgi, strižemo je. Kdor je reden in snažen, umije in počese vsak dan svoje lasé. Tudi vi morate vsak dan to storiti, posebno zjutraj, kadar vstanete.

Martinek, potiplji téme na svojej glavi! Kakšno je? Trdo. — Zdaj potiplji še záglavje! Kakšno je? Tudi trdo. — Rekli bomo: 2) Téma je trdo. 3) Záglavje je tudi trdo.

Na témenu in na záglavji ne vidite nobenih oglov; téme in záglavje je skoraj okroglo — okroglasto je. Recite: 4) Téma in záglavje je okroglasto. (Otroci vse stavke ponové.)

~~~~~  
Med záglavjem in obličjem (obrazom) imamo ušesi.

**Ušesi** — kakšni ste in čimu ste?

Vsak človek ima po dve ušesi, na vsakej strani po jedno uho, desno in levo.

1) Uho je podolgasto in okroglo.

Poglejmo si uho še bolj natanko. Jaz svoj prst lahko v uho vtaknem. Ti tudi! Kakšno je uho, ker vsak lahko svoj prst vanj vtakne? 2) Uho je votlo.

Ako konju kaka muha v uho prileze, vidimo ga, da z ušesi otresa. Konj ima gibljivi ušesi. Daj, otrési tudi ti svoji ušesi! Ali ju moreš? Nè! — Človek nima gibljivih ušes. Rekli bodemo: 3) Uho je negibično. (Otroci ponové stavke 1 — 3.)

Človek ima podolgasto okroglo, votlo in negibično uho. Izgovóri zdaj ti to, Ivanko!

Brez ušes bi vi ne mogli slišati, kar vam jaz pripovedujem; tudi svojih ljubih staršev bi ne mogli slišati, kadar vas učé, opominjajo in svaré. Brez ušes bi ne slišali prijetnega petja ljubih ptičic, niti prijetne godbe; brez ušes bi prav nič ne slišali, in to bi bilo pač jako žalostno za človeka. Kako srečni ste otroci, da vam je ljubi Bog dal ušesi, s katerimi poslušate lepe nauke svojih ljubih staršev in učiteljev.

~~~~~  
Prigovor. Imamo dve ušesi, da več slišimo, a samo jedna usta, da manj govorimo. (Kar slišiš, ne raznašaj takój od hiše do hiše, ker to je grdo.)

~~~~~
Uganke. Kdo vse sliši, kar cesar govóri, a vender nikoli nič ne govóri? (ὄρνις οὐκ ἐλάλει) — Kateri travnik se ne dá poprej kositi, dokler ni s snegom pobeljen? (ὄρνις) — Pri nas imamo dečka, ki je zmiraj pod streho, pa je vender zmiraj moker. Kdo je to? (ὄρνις) — Nimam je še, pa si je tudi ne želim; ako bi jo pa imel, ne bi je dal za noben denar; kaj je to? (Pleša.) — (Dalje prih.)

N o v i c e

pa

D^r. Janez Bleiweis.

V. 1847. »Leta tekočiga daj vam sreče obilno previdnost — Tudi naroda otès je slavniga čina poslopje« — mislil si je dr. Bleiweis, pričeniš vredovanje petega tečaja svojih Novic.

Dohajalo mu je vedno več dobrih dopisov od vseh strani. Sam je priobčil v tem letniku na pr.: „Nov kruh iz ogeršičnih preš. Spominki na Gorensko. Amerikanska škoporeznica, ki vse druge prekosi. Šent-Elenska pšenica. Za božjo voljo ali še ne bo konec vraž. Novi zvonovi v Starim Tergu na Štajarskim. Dajte jesti lačnim! Alojzjevše v prvem letu po svojim začetku. Drobtince za novo leto. Kako prisadno pljučnico živine ozdravljati. Življenje ranjega korarja Val. Staniča po dokt. Švabu. Premišljevanje na pogorišu koliseuma v Ljubljani“.

V mes je obravnaval ob kratkem kmetijske in rokodelske reči; urno, kaj je novega? Pobiral je drobtinice iz raznih časopisov, naznanjal nove knjige, slovensko slovstvo, poslavljena zaslužnih mož, umiranje znanih domoljubov, vpisoval v bukve črne pa tudi v zlate poredneže in neporedneže, obračal tako, da je v vsakem listu na čelu bila kaka lepa pesmica itd.

„Namesto navadne besede pevec se nam beseda pesnik v pomeni Dichter veliko primerniši zdi, pisal je vže v prejšnjem tečaju, sicer ne vemo razločka med tistim, ki poje (pevec), in pa med tistim, ki pesmi zлага (pesnik). Tudi ni vsaka pesem za petje, torej tudi beseda pesem ni prav pripravna za vse pesniške dela sploh. Vemo sicer, de tudi v nemškim jeziki včasih pesnika Säng er imenujejo, tode tù se ni zmote bati, ker to besedo le bolj izobraženi Nemci rabijo, ki razloček dobro vedó; prosti Nемеc pa pesnika le Dichter imenuje. Naj bo tedej pevec, ki poje; — pesnik pa, ki pesmi zлага“. — Modri vrednik kaže se v modrih opazkah tu in tam. Kako kratko in krhko slika str. 34 na pr. pijanca: „Mislimo, de ni treba hudih nasledkov, ki iz pijanosti za človeško zdravje izvirajo, dolgo in široko popisovati: saj jih pijanci očitno na ogled nosijo na posušenih možganih, na zgubljenim pomnježu, ognjenim ali pa perstenim obrazu, na suhih pljučah, na skerčenim želodcu, ki ni nikoli lačen ampak vedno žejin. Poglej pijanca, kako vedno z glavo majè in kako se mu roke tresejo! K vsim prisadnim boleznim je natora pijanca silno nagnjena, protin (pútika) mu kosti lomi, zlatenca ga nadlega, vodeníca se ga prijema! Če ga jetika ali vodeníca ne umorí, ga mertud (božji žlak) udari, de večidel v škornjicah umerje!“ — „Kakor smo letas deležnikom Novíc lepo doklado — Kmetijsko kemijo — brez plačila podali, ktera je zlatiga denarja vredna, bomo tudi prihodnje léto Novicam kaj posebniga priložili, če bo število deležnikov toliko, de bomo v stanu, to storiti, piše v oznanilu šestega tečaja. In ktere doklade bojo neki to? — Pervič mislimo podati .. Zlato Vas, spisal Čoke, poslovenil Malavašič; .. druga doklada bo Divica Orleanska, spisal Šiler, poslovenil Koseski ... Razun teh še podobno vozov na železnici .. pa napev k pesmi „Življenje“. — Novo leto bo tedej deležnikom Novic veliko veliko noviga in lepiga prineslo. In tako bomo z blagoslovam Božjim in s pomočjo verlih prijatlov veselo začeli novi tečaj in si skoz in skoz prizadevali, tudi poglavne liste Novic v tem stanu ohraniti, de bojo bravcam zmirej bolj všeč — de jim bojo vedno v poduk in veselje! Dosega tega namena bo vredništvu nar ljubši plačilo. Še enkrat povabimo k obilnimu naročilu na slovenske Novice, kterih cena z vsimi dokladami je tako majhna, de ga ni v celim cesarstvu časopisa tako nizke cene“. — In

v „Slovo od letošnjiga tečaja Novic“ v zadnjem listu na koncu pravi tolikanj lepo: „Z véro, upanjem in ljubeznijo bomo novo leto začeli!“

VI. 1848. »Poštenje v sercu hrani slednji stan, — Bogá se boj, in derž' pravice! — Verh tega mirno dolge leta — Kmetijo živi Bog in kmeta!« — voščile so Novice, katerim je od več strani ob novem letu došlo tolikanj prijaznih voščil, da jih natisniti niso mogle. „Kako prijetno je, ker ima po Novicah vsak bravec pravico, kakošno znajdbo, kakošen svèt ali kar si bodi brez plačila očitno oznaniti, ali pa za svèt v potrebi poprositi in se z daljnimi prijatli pomeniti in soznaniti. Bog naj obilno plača blago delo tistim, ki so Novice Slovincam dali in tako nas tamè rešili, v kateri smo poprej tavali!“ — pisal jim je neki kmetovavec.

Dr. Bleiweis glasil se je v šestem tečaju pogostoma, na pr. v sestavkih: „Od plesniviga vina. Vata zoper otekljine in rane nar boljši zdravilo. Pomoček zoper sušico ali zginjavico nog pri konjih. — Slava slava našimu presvitlimu cesarju Ferdinandu I. — Krajnska hranilnica. Pomenki s kmeti in rokodelci v mnogih rečeh sedanjiga časa. Konstitucija. Prošnja krajnskih deželnih stanov v rečeh slovenskiga naroda. Oglas kmetam zavoljo tlake, desetine in drugih gruntnih gosposkinih dacij. Odperto pisemce krajaskih poslancov vsim Slovincam. Česar nam je zdej nar bolj potreba. Pogovor dveh kmetov zastran poslancov v Dunajski državni zbor. Sveti Oče papež. V kmetijskih rečeh za Ljubljano. Perva beseda Ljublj. slov. zbora v gledišču. Krajnc Krajncam (mojster-skaza)! — Slovensko društvo v Ljubljani. Spomin na Koroško Belo in njeno kisko vodo. Županova Micka. Vesela igra, igrana v Ljubljani. V rečeh slovenskiga pravopisa (nasproti Metelčici). Za koga se potezujejo Novice, če terjajo, de pride domači jezik v šole in pisarnice. Obdelovanje sončnic. Spomin popotovanja na sv. Višarje. Koroški in štajarski deželni stanovi in prihodnje avstrijsko cesarstvo. Opomin krajnskimi staršam, ki bojo letas svoje otroke v Ljubljanske šole perpeljali (zavoljo učenja v maternim jeziku). Belo-modro-rudeče barve. Veselica v Ljubljani zavoljo poterjenja starih slovenskih barv. — Bravcam (o ustavi ali konstituciji). Slovenskim poslancam v državnim zboru. Pervi prihodnji opravki državniga zbora. Važna novica iz Frankobroda. — Slovenci (o ustavi in o zboru). Kaj se v državnim zboru godí. Odgovor na vprašanje zavolj lovskih ribških pravic. — Veliki zbor slovenskiga društva. Nagovor predsednika dr. Bleiweisa itd.“ —

Rad je povedal v mes katero od naših šol, od nauk in daril, slovenskim šolarjem pristojnih, od učencev in učiteljev, kateri jih kaj vadijo tudi slovenščine, od cesarske akademije Dunajske, ktera hoče biti močna podpora slovanskega jezikoslovstva; pisal je od družbe obertniške, o gostovanji s konjskim mesom; o požiganji na mahu ali na močvirji, o lovskih pravicah, o desetini in tlaki itd; o prederznosti beračev na pr. str. 40: „Resnične besede, ktere nam edini pomoček poterdijo, gerdo beračevanje zatreti, ki je: de nobenimu beraču, kteriga resnične revšine nismo prepričani, nič ne damo. Tudi naša misel je, de naj vsaka soseska le svojim revnim milošinj delí, ker tako se bo marsikter lenuh, ki zdej po neznanih krajih beračuje, dela poprijel. Ptujimu beraču pa, in posebno takimu, ki še lahko dela, bi ne smel nihče nič dati, — zakaj dokler ne bojo nekteri beraški potepuhi po ti poti pokorjeni, ne bo vse drugo nič pomagalo. Taka terdoserčnost do posameznih potepuhov je prava miloserčnost do občinstva, ker bi ne vredno beraštvo s korenino izrula“. — Nekterim sitnežem je str. 28 „enkrat za vselej dal na znanje, de vredništvo za nobeno v dokladi oznanjeno reč porok ni“. — Kar pa je oglašena bila konstitucija, krenil jo je polagoma na politično polje, in nekterim dopisnikom na njih pomišljevanje odgovoril str. 80 na pr.: „Novice morajo lahko razumljive biti; braveci Novic tudi kmetiški stanú morajo pa tudi s časam vred eno stopnjo naprej

storiti . . . Z novo vladarsko napravo bomo dobili veliko novih besed, in nič ne pomaga: učiti se jih bomo mogli!“ — „Namen kmetijskih in rokodelskih Novic je vsim bravcam dobro znan; tedej vsak vé, de politika nikdar ni bila njih poklic. Vprašali so nas že od več strani . . in opomnili, de bi . . pri svojim poklicu ostali. De smo od 22. Sušca popolnoma iz vojníc stopili, ne moremo tajiti, in vsak rodoljub bo to za prav spoznal, ker posebni prigodki tudi posebno obnašanje potrebno storé. Kar je bilo dozdej dragim bravcam oznaniti potreba, smo jim v Novicah oznanili — in tudi prihodnjíc ne bomo opustili oznanovati vse, kar se z namenam naših Novic veže“.

Učne slike iz zgodovine.*)

(Piše **Tone Brezovnik**.)

(Dalje.)

II. Feničani.

Zraven Egipčanov so v najstarejših časih sloveli posebno Feničani. Prebivali so na goratem obrežji Sredozemskega morja, blizo Palestine. Njih dežela je bila sicer mala in uboga, toda zad za njo je ležala bogata Azija, pred njo pa morje, ki jih je k brodarstvu vabilo. To so Feničani tudi storili ter že zgodaj prehodili in prejadrali vse tadaj znane dežele sveta.

Prvotna trgovina je bila zaména blaga. Taka zaména pa ni bila vsikdar mogoča. Kajti, kako naj bi vselej našli onega, ki ima tega, česar potrebujemo čez potrebo in ki bi sam ravno potreboval to, kar mu mi v zaméno ponudimo. Za to so ljudje že zgodaj začeli premišljevati, ne bi se li dala kaka tretja reč iznajti ter za njo cena postaviti. Začetkom so jemali za to dragocene školke, drago sadje i. dr., dokler da so spoznali kovine ter jih topiti začeli. Ker so kovine trpežne, koristne in redke, so jih povsod cenili ter jih sprejeli kot merilo cene. Kmalu so začeli v ta „denar“ vtiskavati tudi znamenja, koliko veljá v obrtniji in trgovini.

Ta denar pa v starih časih nikakor ni bil tako lep kot zdaj, nego bili so nerodni surovi kovinski kosi raznih oblik. Feničani so bili najbrž prvi, ki so kovali mal, umeten denar.

Imeli so uže tedaj sredstvo v roki, da so trgovino, ki je pred le s sosednimi národi mogoča bila, razširjevali tudi v oddaljene dežele. Prav daleč, se vé, še tudi zdaj niso mogli, kajti svet jim je bil neznan in osebna varnost ni bila ravno velika. Zato so se trgovci združevali v velike družbe, kar a v a n e, kakor jih imamo še dandanes v nekaterih krajih v Afriki in Aziji.

Posebno so se trgovci shajali tam, kjer je bil ravno kak verski praznik in je bilo torej mnogo ljudstva zbranega. Da, trgovci so šli s svojim blagom celó v preddvore tempeljnov (Kristus). Tako so nastali naši sejemi. V starih časih našli smo na vseh, celó na najoddaljenejših sejemih feniške trgovce. Kar so tû za malo ceno zamenili, prodali so tam drago. Povsodi so bili Feničani znani dobri trgovci.

Taka trgovina pa je postala prav živahna še le z brodarstvom. Iz obrežja v vodo palo drevo, ki je prosto okoli plavalo in na katerega so se vsedale tičice in druge živali ter se prepeljale na drugi breg, napeljalo je morda ljudi najpred na brodarstvo. Izvotlili so torej drevo, usedli se v njegovo otlino ter se peljali naprej. Zvezali so morda potem več debel z verbjevimi šibami in prvi plav (flos) je bil gotov. Slučajno je morda kateri

*) „in“ v zadnji št. „Učit. Tov.“ naj se bere „iz“! Uredn.

svojo zmočeno srajco na čolnu ali plavu na solnce razobesil, veter je pihal v njo ter gnal korab (Fahrzeug) hitreje. Tako so nastala morda jadra.

S takimi korabi se, se vé, še niso upali daleč v odprto morje, nego vozili so se le za obrežjem ter trgovali s tamkajšnjimi ljudstvi. Feničani so bili prvi, ki so se upali na odprto pred njimi ležoče Sredozemsko morje. Po dnevi so se ravnali po solncu, po noči pa po zvezdah. Ko se je pa nebo zoblačilo, peljali so se hitro na obrežje. V odprto morje so se še le upali, ko so iznašli magnetno iglo.

Pa Feničani niso samo s tujim blagom kupčevali, nego domá v njih mestih je bila najživahnejša obrtnija. Med fabrikami jih je bilo največ za barvarijo, posebno za škrlat (purpur). Feničani sami so iznašli škrlat. Ovčarski pes — tako se pripoveduje — je na morskem obrežji škrlátnika *) pregriznil ter prišel z živorudečim nosom nazaj k svojemu gospodarju. Ta ga je mislé, da je pes ranjen, z volno obrisal. V veliko začudenje pa ni našel najmanjše rane, pač pa je bila volna lepo svitlo-rudeča. Radoveden je šel za psom in našel, da imajo ti od morja na obrežje vrženi polži tako lepo barvo v sebi. Odslej so jih jeli loviti ter narejati visoko čislani škrlat.

Ravno tako slučajno so bajè iznašli tudi steklo. Pripoveduje se, da so si mornarji hoteli na obrežji napraviti jedí, a ker niso imeli kamenja, da bi si napravili ognjišče, vzamejo iz ladije več kosov solitra ter na njih zakurijo. Ali soliter se staja, se pomeša s peskom in pepelom ter se spremeni v tekočino, ki je ohlajena postala trda in prozorna.

Neki Feničan, Tavt, je bajè iznašel okoli l. 2000 pr. Kr. tudi črkopis. — Koliko lepih stvari so najbrž ti pridni in marljivi Feničani iznašli!

Po tako živahni trgovini in obrtniji po vseh tadaž znanih deželah in morjih postali so Feničani najsrečnejši in najbogatejši národ na svetu. Njih pred tako uboga dežela je bila zdaj podobna lepemu vrtu. Vsake štiri ure je bilo eno glavno mesto in pristave enega mesta dotikale so se druge pristave. Najglavnejši mesti pa sta bili Sidon in Tir. In kakšno življenje po vseh mestih, na vseh obrežjih! Tù so vihrala jadra, tam brenčala kolesa, tù zopet ropotala kladiva; vse je živelo, vse se gibalo, vse je trgovalo; mesta in obrežja mrgolela so marljivih ljudi.

To bogastvo pa je zbadalo in vabilo sosednje vojevite národe. Po mnogih drugih vojskah podvrgel si je Fenicijo Aleksander Veliki (332 pr. Kr.). Ker je Aleksander dal mnogo najjemenitnejših Feničanov pomoriti ali v sužnost prodati in ker je v Egiptu postavil drugo mesto (Aleksandrijo), ki je v kratkem vso svetovno trgovino na-se potegnilo, jela je Fenicija propadati, in propala je povsem. Zdaj so oni kraji prava peščena puščava in uboge ribiške kočé stojijo zdaj tam, kjer so pred velika, ljudnata mesta cvela.

(Dalje prihodnjic.)

D o p i s i.

Z Dunaja. Predlanskim je nekaj občin s Štajerskega prosilo za slovenska učiteljska in srednje šole; tudi »Slovensko učiteljsko društvo« v Ljubljani je državnemu zboru poslalo prošnjo zaradi slovenskih učiteljsč. Vse te prošnje so se oddale šolskemu odseku, ki jih je izročil slavnemu češkemu profesorju Kvičali v poročanje. Gospod profesor se je natanko informiral o naših šolskih razmerah, spisal jako obširno poročilo, v katerem dokazuje krivice, ki se nam Slovencem godé in bode v prvi prihodnji seji šolskega odseka

*) Škrlátnik je 6,5 cm. dolg ter ima vsebi rudeč sok. Prebiva po Sredozemskem morji. Barvali so ž njim volno. Ali to barvilo je bilo neznansko drago, ker polža ni lahko najti in ker ima vsak jako malo soka v sebi. Zdaj delajo lepo rudečo barvo iz amerikske košeniljke, od katerih gre suhih 70.000 na en funt, a včasih so jih iz Amerike izvozili po 880.000 funtov na leto. (Pokorny.)

svoje poročilo predložil. Potem pride v zbor, in svet bode iz ust učenega moža izvedel, da imajo Slovenci dovolj profesorjev in tudi učnih knjig za srednje šole, in da mora vlada brez odlašanja odpraviti sedanje naopake in krivice pri šolstvu. „Slov. Narod.“

S Koroškega. Interpelacija naših državnih poslancev o naših slovenskih šolah, ki so jo v državnem zboru 26. preteč. m. stavili do naučnega ministerstva, nas slovenske učitelje naudaja z upanjem v boljšo prihodnost. Res, če se hoče, da bode ljudska šola pri nas izpolnovala svoj naravni, v ljudskih šolskih zakonih odločeni namen, treba, da se pred vsem za to skrbi, da se bodo za ljudske šole po slovenskih okrajih nastavljali le taki učitelji in okrajni šolski nadzorniki, ki so slovenskega jezika v besedi in pisavi popolnoma zmožni. Kako bi li kdo dati mogel kaj, kar sam nima?

Iz Istre. Naučni minister je imenoval šolskim okrajnim nadzornikom v Istri: profesorja na c. kr. učiteljskem izobraževališči v Kopru g. Vekosl. Spinčiča za Koprski okraj; učitelja na vadnici g. Pavla Skopinčiča za Lošinjski okraj; profesorja na učiteljskem izobraževališči v Kopru g. Štefana Križniča za Pazinski in Puljski okraj, in nadučitelja v Rovinji g. Nikola Prodomo za mestni šolski okraj Rovinja.

Po „Edin.“

Iz Planine. Boljše zime si pa mi učitelji po deželi ne moremo želeti, nego jo imamo letos. Otroci lahko redno hodijo v šolo in kjer je redno šolsko obiskovanje, nij trud zastoj in dober uspeh gotovo tudi ne izostane. Žal! da pri nas nij po vsem tako. — Dasiravno imamo prijetno zimo, in če tudi je blaga knežja rodovina Windischgrätz-eva nad dvajset ubozih otrok s toplo zimsko obleko oskrbela, tukajšnji kraj. šol. svet in c. k. založba šolskih knjig na Dunaji pa jih s potrebnimi knjigami obdarovala, imamo vendar še vedno nekaj takih staršev, kateri svojih otrok kljub vsem zahtevam iz same nemarnosti v šolo pošiljati nočejo. Mi sicer teh nemarnežev ne pogrešamo čisto nič, ker imamo uže itak šolski sobi prenapolnjeni; a oni bodo šolo pogrešali, kadar odrastejo, ker bodo ostali — nevedni.

Konečno pa tudi jaz z g. dopisnikom iz Postojnskega okraja zakličem: Zdramate se dragi sobratje po vseh slovenskih pokrajinah ter dopisujte pridno našemu »Tovarišu«, da bode vedno krepkejši in mikavnejši v čast našo in na korist našemu milemu narodu! — k.

Iz Šent-Jernej. Nastopil si dragi »Tovariš« kaj čvrsto svoj 22. tečaj. Veselo upanje boljše bodočnosti se kaže že v izdanih listih. Le tako naprej, ter naj zopet vsi slovenski učitelji na Kranjskem, kakor tudi po Štajerskem, Koroškem in Primorskem pristopijo k našemu listu in ga prav obilno z dopisi in z naročevanjem podpirajo tako, da bode postal tednik. Vsaki učitelj naj skuša vsaj en dopis na leto poslati »Uč. Tovarišu« in gotovo bo zadosti gradiva za list. — Zmožni mladi gg. učitelji naj pišejo dobre članke za »Tovariša«, in gg. nadzorniki naj jih s svojim vzgledom k temu spodbujajo, kakor vidimo to v zadnjem listu. — Vrli gg. nadzorniki lahko pri šolstvu in učitelstvu mnogo koristnega in lepega učinijo. V našem okraji se je v kratkem času uže marsikaj storilo, a vendar so še v Šent-Jernej, Leskovci, Radečah in Mokronogu tri-razredne šole; v Št. Ruprehtu, Kostanjevici, na Raki, Čatežu in Studencu so dvorazredne; druge, kakor v Št. Janži, Bučki, Veliki dolini, Št. Kocijanu, Št. Marjeti, Št. Juriji, v Trebelnem, Boštanji, Cirkljah, Jesenici in Trziši pa so še enorazredne. Treba bi bilo, da bi se še tū pa tam šole razširile, kajti šolskih otrok je dalje več. Da se bode šolska postava preuredila tako, da bode se pri tem pospeševalo šolstvo, se trdno nadajamo. Bog daj srečo! Jan. Sajè.

Z Brezovice pri Ljubljani. Zadnjo nedeljo tega meseca t. j. 26. febr. bode imel tū deželni popotni učitelj poljedelstva gosp. E. Kramar kmetijsko predavanje.

Iz Ljubljane. Iz seje c. k. dež. šl. sveta za Kranjsko dné 19. januarja 1882. Sklene se, da se ima napraviti jednorazredna šola v Božjakovem in dotična plača (400 gold.) je bila uganjena. Razreši se prošnja cerkvenega predstojništva, da se odpiše nek cerkven donesek k normalnemu šolskemu zakladu. Na znanje se vzame poročilo okrajnega šolskega sveta o položnji šolskega poslopja, in dotično se ukazuje. Prošnja za spregledovanje kazni zaradi šolskih zamud se razreši. Na tukajšnjem možkem uč. izobraževališči se ima vpeljati učni tečaj za gojence četrtega leta, kako da se poučujejo gluhonemi in slepi otroci. Na višje mesto se poroča o prošnji tukajšnje evangelijske cerkvene občine za privoljenje, da se pokliče učitelj za drugo učiteljsko službo na tukajšnji evangelijski zasebni šoli. Prošnja pomožnega učitelja za učiteljski izpit se razreši. Sklene se o poročilu okrajnega šolskega sveta, ki se tiče prestave dveh učiteljic iz službenih ozirrov. Stalno se umesti nadučitelj v 4-razredni ljudski šoli (v Senožečah). Več prošenj za nagrado in denarno pripomoč se razreši.

— Odbor Slovenskega učit. društva je imel 9. t. m. sejo, pri kateri se je ukrenilo, da se iz društvene blagajnice primeren znesek dodá k stanarini za sobo. Prihodnja odborova seja bode 2. marca t. l. in sicer takrat in tam, kjer je bila zadnjič.

Raznoterosti.

— **Slovanske učne knjige in učila 1881. l.** (Iz alfabetičnega imenika v „Verordnungsblatt-u“ v dan 15. dec. preteč. l.)

(Konec — glej št. 2, str. 31.)

- Jireček Josip, Čitanka pro třetí třídu nižšího gymnasia.
- Kišpatič M., Rudstvo za niže razrede srednjih škola.
- Klicpera Josip, Druhá čitanka a mluvniče pro jedno- a vícetřídní obecné školy.
- Klika Josip, Fysika pro nižší třídy škol středních: Lemminger.
- Knaus R., Zeměpisny atlas pro jedne- až pětitřídní české školy obecné.
- Krejčí Josip, Zeměpis pro školy obecné a měštanské. II. stopnja.
- Książk druga do czytania i nauki.
- Lepař Franc, Recká cvičební kniha pro gymnasia česká. — Slovník řecko-česko-německy ku potřebě žáků gymnasijských.
- Marković, Dr. Franc, Hrvatska čitanka za IV. razred gimnazijski.
- Martin, Dr. Konrad, Katolická mravouka. Preložil Bohumil F. Hakl.
- Miklosić, Dr. Franc, Slovensko berilo za osmi gimnazijski razred.
- Miklosich Ivan, Slovensko-nemška začetnica za ljudske šole.
- Močnik, Dr. Fr. R. v., Tretja računica za slovenske ljudske šole. — Pouka u računici za niže razrede gimnazijá. I. i II. razdio. — Računica za niže razrede realká.
- Müller, Dr. Gustav, Fysika pro c. k. ústavy ku vzdělání učitelův a učitelek.
- Nemška slovnica, prva, za ljudske šole.
- Pivoda Fr., Nová metoda u vyučování zpěvu.
- Pokorny, Názorny přírodopis živočišstva; Paul Jehlička. — Názorny přírodopis rostlinstva; Dr. L. Čelakovsky. — Přírodopis živalstva s podobami (slovensko). — Názorny přírodopis rostlinstva; Dr. L. Čelakovsky.
- Pokorny-Jehlička, Přírodopis pro školy obecné a měštanské. I. stopnja.
- Praprotnik And., Spisje v ljudski šoli.
- Rozman Josip, Kateketika ali poduk pervencov u sveti Jezusovi veri.
- Šanda Franc, Měřictví a rysování pro II., III. a IV. třídu realných škol a realných gymnasií.
- Měřické zaklady kreslení pro I. třídu středních škol.
- Smičiklas Thad., Hrvatska čitanka za I., II. in III. razred gimnazijski.
- Štastny Vladimír, Učení katolického náboženství pro první třídu středních škol a jiné ústavy.
- Štastny J., Lepař J., Sokol J., Čitanka pro školy obecné.
- Stoklas Edvard, Zakladové chemie pro ústavy učitelské.
- Tieftrunk Karol, Česká čitanka.
- Tille Dr. Anton, Učebnice zeměpisu obecného i rakousko-uherského pro školy střední etc. Zvezek I. — Učebnice zeměpisu pro školy měštanské a obecné.
- Tomek W. Wl., Děje mocnářství Rakouského ku potřebě na gymnasiích a školách realných.
- Vorovka Karol, Čitací kniha pro ústavy učitelské.
- Vučetić Anton, Razgovorna slovnica talijanska.
- **Inostranských pedagogických shodov** in zborov se učitelji ljudskih, meščanskih in srednjih šol ne smejo udeleževati, — tako zapoveduje ukaz naučnega ministerstva.

— „**Nauk o avstrijskej-ogerskej državi**“ je šolska knjiga, ki jo spisuje profesor Janez Jesenko v Trstí. Ta knjiga bode gotovo dobro vstrezala ne le našim srednjim šolam, temuč tudi posebno še učiteljskim izobraževališčem in sploh ljudskim učiteljem. Isti neumorni pisatelj ima tudi že za tisk pripravljen „Zemljepis za prvi razred srednjih šol“, katerega je dogovorno s šolskimi oblastmi osnoval po novem učnem načrtu. Dobro!

— „**Domovinski nauk o avstrijskem Pramorji**“ ima že delj časa v rokopisu zgotovljen prof. Rutar. Ta knjiga je namenjena osobito učiteljiščema v Gorici in Kopru. Po „Zvonu“.

— „**Delo sv. Cirila i Metoda**“. V spomin 5. julija 1881. l., z ozirom na današnje razmere. Spisal in založil Jaromir Volkov. To je naslov lični knjižici, ki je (ponatisnena po „Edinosti“) ravnokar izšla. Knjižica kaj lepo popisuje življenje sv. slovanskih apostolov Cirila in Metoda, ter vzbuja ljubezen do sladkega maternega jezika. Priporočamo jo naši mladini — posebno pa šolskim knjižnicam. Dobiva se pri bukvarjih po 45 kr.

— **Prenapolnjene šole.** — Zdravniki in šolski možje trdijo, da so prenapolnjene šole mladini zelo škodljive. Vsakdo mora pripoznati, da se duh spešno razvija le tam, kjer slabe okoliščine telesu ne ovirajo. Da prenapolnjene šole mladini in učiteljem škodujejo, so zdravniki že davno dokazali. Vidi se, da otroci več ogljenčeve kisline izsôpejo, kakor odrasli ljudje, ter po izpari amonijaka, vodéneca in ogljenčevega vodeneca pokvarijo vzduh toliko bolj, kólikor manjši je šolski prostor v primeri s številom otrok.

Prenapolnjenim šolam je tedaj treba preskrbeti več prostora, ali pa učence razdeliti v oddelke in pri vsem tem pa šolske sobe marljivo prezračevati s tem, da se napravljajo produhi in da se vrata in okna odpirajo.

— **Skrb za odraslo mladino.** — Vsakdo, komur je splošna omika in ljudsko obrazovanje pri srci, ima pred očmi tudi mladino, ki je šoli odrasla. Misleči šolski možje svetujejo, da bi se napravljale in ustanovljale ljudske knjižnice, katere bi učitelj oskrboval in tako bi bila lahko povsod tako zvana napredovalna učilnica brez kake sile in brez móranja. Dalje se svétuje, naj učitelj mladino poučuje v petji, v sadjereji, čebeloreji in sploh v kmetijstvu, ter naj ji kaže, kako se vsak kos zemlje v prid in korist obrača. Taki nasvéti so vredni, da bi jih ljudski učitelji po deželi preudarjali in se po njih ravnali.

— **Tobak pri otročajih** se v veliko škodo naši mladini zelo preveč širi. „Zgodnja Danica“ pripoveduje (v zadnji lanski številki) tako-le: „**Kako sta si podobna glava gizdalna in tobakarska pipa?** Obe ste urezani in ocifrani po novi šegi in koloméri; obé ste otlí in prazni; obé se s trudem tujih rók napolnujete; obé se s tujim ognjem ogrevate in poživljate; obé prav hitro izkadíte svoje možgane, ako jih drugi na novo ne naterpajo, in kar iz obéh izhaja, ne diší lepo; obé k večemu pri slaboumnih otročajih in tobakarjih imate kaj veljave. — Kako pa sta si podobni glava gizdalina in tleča smodka? Odgovor: 1. Obé delate veliko dima; 2. obé ste prismojeni; 3. obé hitro ugasnete!“

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Na enorazredni šoli v Begunah, oddaja se učiteljeva služba s 450 gld. letne plače in s prostim stanovanjem. Prošnje se ravnajo na c. k. okrajni šolski svét v Logatecu do 5. marca t. l.

Na Stajerskem. Razpisuje se nadučiteljeva služba na čveterorazredni šoli v Celji z 800 gld. letne plače, s 100 doklade in s stanovanjem. Prošnje na mestni šolski svét v Celji do 19. marca t. l.

Učiteljeva služba na Polji (Felddorf, okraj Kozje), s 500 gold. letne plače in s stanovanjem in podučiteljeva služba v Vordernberg-u s 420 gold. Prošnje dotičnim krajnim šolskim svétom do 20. februvarja.

Na Koroškem. Na čveterorazredni šoli v Pliberci oddaja se druga uč. služba s 500 gld. in tretja uč. služba v Železni kapli s 400 gold. letne plače. Prošnje na okrajni šolski svét v Velikoveci do 25. febr.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. V Logatskem okraji. Za Staritrg poleg Loža imenovani pomožni učitelj g. Jos. Petrič se je tej službi odpovedal ter gre na jednorazrednico v Preloko v Črnomeljskem okraji, a v Staritrg poleg Loža pa pride bivši pomožni učitelj g. Alojzi Sežun.